

Wszystkie drogi prowadzą do lasu

Ćwiczenie „Wszystkie drogi prowadzą do lasu” jest bardziej rozbudowaną wersją ćwiczenia „Powiązania” i pozwala bardziej zgłębić kwestię związku naszego stylu życia z lasami, jego produktami i terenami, na których niegdyś rósł las. W trakcie ćwiczenia młodzież może lepiej zrozumieć te związki, a także swoje miejsce w tym łańcuch zależności. Uświadomienie sobie ich istnienia to pierwszy krok do pozytywnego wpłynięcia na tę sytuację, a w podsumowaniu ćwiczenia grupa zastanawia się nad konkretnymi aktywnościami, które można podjąć w tym kierunku.

Cel ćwiczenia: Ćwiczenie ma na celu uświadomienie młodzieży, jak wiele przedmiotów codziennego użytku znajduje swój początek w lesie lub na terenach, które niegdyś były lasem oraz wzbudzenie refleksji na temat zakresu naszej konsumpcji na stan lasów w Polsce i na świecie.

Grupa docelowa: Ćwiczenie jest przeznaczone dla młodzieży z wyższych klas szkoły podstawowej i starszej.

Materiały:

- kartki papieru i długopisy (po jednym zestawie dla każdej osoby),
- tablice z napisami „drewno”, „owoce lasu, „uprawy leśne”, „powstały na terenach, które były lasami”,
- mniejsze tablice ze zdjęciami przedmiotów (możesz też przynieść część przedmiotów, a resztę prezentować z użyciem zdjęć): ołówek, książka, drewniana zabawka, szafa, drewniana podłoga, grzyby, jagody, zioła (pokrzywa zwyczajna, mniszek pospolity, melisa lekarska), kukurydza, banany, kawa, samochód, pompa paliwowa (agropaliwa), szampon, czekolada, hamburger, buty sportowe,
- kartki z napisami „tak” i „nie”,
- znak symbolizujący zasadę 3xR;

Wprowadzenie

1. Dobrze znamy podstawowe funkcje lasu: wytwarzanie drewna, produkcja tlenu, oczyszczanie powietrza, dostarczanie przestrzeni do aktywnego wypoczynku i bycia blisko przyrody... Ale z lasami jesteśmy powiązani znacznie gęstszą siecią zależności niż mogłoby się wydawać na pierwszy rzut oka. Wytwarzanie produktów codziennego użytku ma swój początek w lesie lub na terenach, na których niegdyś rósł las. Jakie to produkty? I czy jedząc czekoladę możemy dbać o las?

[ETAP CYKLU KOLBA: DOŚWIADCZENIE]

2. Poproś każdą osobę o wypisanie na kartce rzeczy, których codziennie używają lub które codziennie jedzą.

3. Po stworzeniu tej listy poproś każdego o zaznaczenie na niej tych przedmiotów i produktów spożywczych, które mają związek z lasem. Poproś kilka chętnych osób o podzielenie się swoimi odpowiedziami.
4. Powiedz wszystkim, że podczas tego ćwiczenia zastanowicie się nad związkiem wielu innych przedmiotów z lasami lub z terenami, na których niegdyś rosły lasy.

Praca właściwa

[ETAP CYKLU KOLBA: REFLEKSJA]

5. Powiedz grupie, że zasadniczo wyróżniamy cztery kategorie produktów lasu:
 - a. drewno i przedmioty wykonane z drewna,
 - b. owoce lasu,
 - c. produkty spożywcze i inne pochodzące z upraw na terenach leśnych,
 - d. produkty, które powstały na terenach, które były niegdyś lasami.
6. Ułóż na ziemi tablice symbolizujące każdą z tych kategorii, a następnie pokazuj karty ze zdjęciami przedmiotów (lub same przedmioty) i zapytaj grupy, do której kategorii należy je przyporządkować. Niektóre, jak np. kawa lub banany, mogą trafić zarówno do grupy trzeciej jak i czwartej (pod ich uprawy wycina się lasy, ale też można je uprawiać w lasach – mówimy wtedy o agroleśnictwie). Możesz to wytłumaczyć grupie i umieścić je na granicy kategorii trzeciej i czwartej.

[ETAP CYKLU KOLBA: GENERALIZACJA]

7. Kiedy już wszystkie przedmioty są pogrupowane, zapytaj chętne osoby o wyjaśnienie, jaki jest związek poszczególnych grup przedmiotów z lasami. Pozwól na kreatywność i popełnianie błędów, ale na koniec podaj też odpowiedzi, o które chodziło Tobie (niewykluczone, że inne pomysły też będą słuszne!).

Jaki jest związek między lasami a...:

- **samochodem** – w hutach metalu do wyrobu karoserii wykorzystuje się ogromne ilości węgla drzewnego, który niejednokrotnie pochodzi z drzew masowo wycinanych w lasach deszczowych;
- **pompą paliwową**, a w zasadzie agropaliwami – ponieważ zapotrzebowanie na agropaliwa jest ogromne (np. w Unii Europejskiej do 2020 roku 7% paliw wykorzystywanych w transporcie ma pochodzić z roślin energetycznych), lasy (głównie w Ameryce Południowej, ale także w samej Europie) są karczowane pod uprawę roślin energetycznych;
- **szamponem i czekoladą** – jeśli wczytamy się w skład wielu kosmetyków i słodczy, prawdopodobnie na liście znajdziemy olej palmowy; pod uprawę palmy olejowej (która jest jednocześnie rośliną energetyczną) wycinane są ogromne płacie lasów deszczowych, głównie w Indonezji;
- **hamburgerem i butami sportowymi** – krowy, z których pozyskuje się wołowinę na kotlety do hamburgerów, a także skóry do wyrobu m.in. butów sportowych, są często wypasane na pastwiskach powstałych po wykarczowaniu lasów deszczowych.

8. Po tym wyjaśnieniu poproś wszystkie osoby o to, żeby wróciły do swoich list z początku zajęć. Czy teraz widza na nich więcej rzeczy, które mają związek z lasem? Poproś o ich zaznaczenie.
9. Jakie wnioski płyną z tego ćwiczenia? Między innymi taki, że zależymy od lasów w bardzo dużym stopniu – pewnie większym, niż nam się z początku może wydawać! Dzięki terenom leśnym powstaje bardzo wiele z rzeczy, których używamy na co dzień. Ale to też oznacza dużą presję na tereny leśne, nie wszędzie też lasy są zarządzane w sposób tak zrównoważony jak w Polsce. Istnieje wiele obszarów, gdzie prowadzi się tzw. gospodarkę rabunkową, czyli wycina się lasy w tempie, które uniemożliwia ich naturalne odrodzenie, a może też prowadzić do zachwiania równowagi ekologicznej i zniknięcia całego lasu¹.

[ETAP CYKLU KOLBA: ZASTOSOWANIE]

10. Nasz styl życia zależy więc od lasów. Ale czy lasy zależą też od naszego stylu życia? Zaproponuj młodzieży kolejny etap ćwiczenia, który polega na dyskusji. Wybierz dwa drzewa, z których jedno będzie symbolizowało odpowiedź „tak”, a drugie odpowiedź „nie” (drzewa powinny znajdować się w niezbyt dużej odległości od siebie i a przestrzeń między nimi powinna być w miarę pusta, tak, żeby dało się tamtędy swobodnie przechodzić; kartki z napisami „tak” i „nie” możesz w bezpieczny sposób przyczepić do drzewa). Powiedz grupie, że za chwilę przeczytasz im trzy stwierdzenia, a zadaniem każdej osoby będzie ustosunkowanie się do nich poprzez ustawienie się bliżej drzewa „tak” lub drzewa „nie”. Można ustawić się w dowolnym miejscu na linii tak-nie i można zmieniać miejsce, jeśli zmieni się zdanie. Po ustawieniu się wszystkich osób w miejscach odpowiadających ich opinii poproś wybrane osoby o uzasadnienie, dlaczego stoją w danym miejscu. Dobrze jest dać się wypowiedzieć zarówno obu stronom, jak i osobom stojącym po środku. Wyznaczaj kolejne osoby, tak, żeby w danym momencie mówiła tylko jedna.

Uwaga: Pamiętaj, że to ćwiczenie ma służyć wyrażeniu opinii – nie ma tu prawidłowych i nieprawidłowych odpowiedzi!

Stwierdzenia do aktywności:

- a. Nawet jeśli przez jeden dzień w tygodniu nie będę jadł/a mięsa, to mój wysiłek będzie zbyt mały, żeby wpłynąć na stan lasów.
- b. Oszczędzam papier, więc nie muszę robić już nic więcej na rzecz lasów.

¹ Więcej na ten temat m.in. w artykułach na portalu „Ziemia na rozdrożu”: „Wycinanie lasów tropikalnych” (<http://ziemianarozdrozu.pl/encyklopedia/49/niszczenie-lasow-tropikalnych>) i „Amazonia na krawędzi” (<http://ziemianarozdrozu.pl/arttykul/2871/amazonia-na-krawedzi>) oraz w treści modułów kursu internetowego.

- c. Powinniśmy przestać jeść czekoladę, żeby wpłynąć na ograniczenie terenów zajętych przez uprawę palmy olejowej.

11. Jeśli grupa jest pozytywnie nastawiona i współpracuje, możesz też zaproponować zastanowienie się nad konkretnymi działaniami, które każdy i każda z nas może podjąć na rzecz ochrony lasów – zarówno tych w Polsce, jak i na świecie. W tym celu zrób wprowadzenie, upewniając się, że każda z osób zna znak symbolizujący zasadę 3xR i rozumie, co oznaczają jej poszczególne elementy.

- **Reduce/Ogranicz** – Czy rzeczywiście akurat tego potrzebuję? Czy potrzebuję tego aż tak wiele?
- **Reuse/Użyj ponownie** – Czy muszę sięgać po nowe? Czy mogę to wykorzystać jeszcze w inny sposób?
- **Recycle/Poddaj recyklingowi** – Czy mogę to poddać recyklingowi? Co się stanie, jak to wyrzucę?

Powiedz, że można też dodać czwartą zasadę, która jest bardzo ważna dla stanu lasów:

- **Rethink/Przemysł** – Jak wyprodukowano ten przedmiot? Jak ta usługa, którą chcę nabyć wpływa na środowisko? Kto naprawdę poniósł koszty produkcji?
12. Poproś grupę o podzielenie się na mniejsze grupy wg tego, która z zasad 3xR lub 4xR wydaje im się najciekawsza. Daj każdej z grup 5-10 minut na wymyślenie jak największej ilości działań, które każdy i każda z nich może podjąć właśnie w tym obszarze. Przypomnij grupom, że mogą szukać inspiracji w listach stworzonych na początku. Pomysły możecie zapisywać na kartkach.
13. Poproś każdą grupę o podanie lub odczytanie kilku najciekawszych pomysłów. Jeśli któraś z zasad nie przyciągnie nikogo, możesz w podsumowaniu dorzucić kilka pomysłów od siebie. Pamiętaj, żeby pojawiła się informacja o tym, że zwłaszcza w przypadku produktów higienicznych warto dodać, że oprócz ograniczenia w ich używaniu, można też sprawdzić, czy ich składniki pochodzą z certyfikowanych źródeł² lub nawet zrobić je samemu/samej w domu.

Podsumowanie

14. W podsumowaniu całego ćwiczenia poproś kolejno każda z osób o dokończenie zdania „Las jest dla mnie jak...”.

² Więcej informacji na temat certyfikatów znajdziesz w trzecim module kursu.